

УДК 346

В. Пашков, доктор юридичних наук, доцент, завідувач кафедри приватного права Полтавського юридичного інституту Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого», провідний науковий співробітник НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України

Особливості цінової політики держави щодо продукції фармацевтичного виробництва

Питання ціноутворення фармацевтичної продукції завжди було на порядку денному, особливо при дослідженні проблем доступності медичної допомоги, і не лише тому, що ціни на медикаменти в Україні не відповідають рівню платоспроможності переважної більшості населення та обсягу бюджетного фінансування державних і комунальних закладів охорони здоров'я¹, а й у зв'язку з тим, що саме лікарські засоби та вироби медичного призначення становлять значну складову витрат з надання медичних послуг. За таких умов тільки державне регулювання господарської діяльності фармацевтичного сектору може вирішити питання економічної доступності лікарського забезпечення населення². Не випадково ГК України (ст. 12) серед основних засобів регулюючого впливу держави на діяльність суб'єктів господарювання відокремлює регулювання цін і тарифів. Крім того, держава, уточнюється в ГК (ч. 1 ст. 16), може також надавати дотації суб'єктам господарювання, серед іншого, на виробництво життєво важливих лікарських засобів.

Світова практика також підтверджує, що державне регулювання ціноутворення на лікарські засоби існує у всіх країнах, а суть та форми державного впливу на процеси ціноутворення залежать від стану економічного та соціального розвитку країни. Це може відбуватися

¹ Галій Л. В. Наукове обґрунтування та розробка методичних підходів до регулювання цін на лікарські засоби : автореф. дис. ... канд. фарм. наук : спец. : 15.00.01 «Технологія ліків та організація фармацевтичної справи» / Л. В. Галій. – Х., 2004. – 19 с.

² Дешко Л. М. Державне регулювання цін на лікарські засоби: історико-правовий аналіз / Л. М. Дешко // Медичне право України: проблеми становлення та розвитку : Матеріали 1-ї Всеукр. наук.-практ. конф., 19–20 квіт. 2007 р. – Львів, 2007. – С. 120–126.

шляхом встановлення: граничного рівня торговельних надбавок; фіксованого розміру торговельних надбавок; диференційованого рівня торговельних надбавок. Крім того, державне регулювання цін на фармацевтичну продукцію відбувається шляхом: включення лікарських засобів до переліку препаратів, що відпускаються безкоштовно або зі знижками; встановлення опорних цін; обмеження ціни на новий препарат граничною надбавкою, до вартості існуючого аналога; встановлення цін на лікарські засоби на базі співвідношення цін в інших країнах; шляхом переговорів уповноважених органів державного управління та виробників про розміри цін та заплановані доходи; регулювання розміру прибутків виробників лікарських засобів¹.

Розглядаючи останні зміни до законодавства щодо ціноутворення фармацевтичної продукції, необхідно зазначити, що ще в 2003 році представниками органів державної виконавчої влади наголошувалося на необхідності запровадження зарубіжного досвіду та рекомендацій ВООЗ щодо ціноутворення лікарських засобів. Серед першочергових завдань щодо підтримки українських виробників основних лікарських засобів було зазначено: 1) уведення пільг щодо мита на субстанції, з яких виготовляються основні лікарські засоби; 2) вирішення питання щодо зменшення обсягів оподаткування вітчизняних підприємств, які виробляли основні лікарські засоби; 3) зменшення ПДВ для підприємств машинобудівної галузі, які випускають обладнання для фармацевтичних заводів, що виготовляють основні лікарські засоби; 4) пошук можливостей для надання пільгових кредитів, необхідних для виробництва основних лікарських засобів².

Зрозуміло, що зазначені пропозиції не були втілені, як і такий засіб регулюючого впливу держави, передбачений у ГК, дотації виробникам життєво важливих лікарських засобів. Хоча проблема економічної доступності або адекватного формування цін на лікарські засоби виходить далеко за межі суто економічної чи медичної площини — це насамперед соціальна проблема. І спроби вирішити її поспіхом, без належного обґрунтування політичної стратегії, застосування збалансованого та

¹ Основи економіки та системи обліку у фармації : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / А. С. Немченко, Г. Л. Панфілова, В. М. Чернуха та ін. ; за ред. А. С. Немченко. – Х. : Вид-во НФаУ : Золоті сторінки, 2005. – С. 79–85.

² Соболевський В. П. Ціноутворення лікарських засобів в Україні / В. П. Соболевський, В. М. Москаленко // Щотижневик АПТЕКА. – 2003. – № 381(10). – С. 12.

виваженого підходу до її втілення можуть зашкодити як діяльності фармацевтичного сектору в цілому, так і пацієнтам зокрема¹.

У цьому контексті необхідно відзначити, що з моменту здобуття Україною незалежності дійсно здійснювалися спроби застосування закордонного досвіду щодо ціноутворення фармацевтичної продукції. Проте величезний досвід ринкового формування цін, накопичений за кордоном, неможливо перенести без адаптації на українські реалії². Наприклад, якщо розглянути історико-правовий аналіз, запропонований окремими правознавцями³ та вченими — організаторами фармацевтичної справи⁴, щодо підходів до регулювання цін на лікарські засоби, виявлення особливостей і визначення шляхів створення ефективної системи ціноутворення на фармацевтичному ринку, то необхідно звернути увагу на той період, що обмежується 1993–1994 роками. Тобто період, коли діяла постанова КМУ від 03.06.1993 р. № 403 «Про внесення змін до регулювання цін і тарифів». На той час було запроваджено обмеження рентабельності оптових цін та регіональне обмеження постачальницько-збутових і торговельних надбавок на лікарські препарати, включених до переліку МОЗ. Роздрібні ціни визначалися на основі оптових цін промисловості з урахуванням нормативу рентабельності 20 % від собівартості продукції та доданням торговельних надбавок. Граничний рівень надбавок узгоджувався відділами цін обласних державних адміністрацій. Саме у цей період застосовувалися найбільш ефективні методи регулювання цін, які найбільше відповідали рівню ринкових відносин та сприяли їх подальшому розвитку⁵. При цьому необхідно відмітити, що події, які відбуваються сьогодні, у частині регулюючого впливу держави щодо ціноутворення фарма-

¹ Соболевський В. П. Ціноутворення лікарських засобів в Україні / В. П. Соболевський, В. М. Москаленко // Щотижневик АПТЕКА. – 2003. – № 381(10). – С. 12.

² Макарова І. О. Трансформації державної політики ціноутворення на лікарські засоби в Україні / І. О. Макарова // Матеріали 4-й Междунар. конф. Vedecky prumysl evropskeho kontinentu. Т. 7 : Экономические науки. – Прага, 2008. – С. 125–128.

³ Дешко Л. М. Державне регулювання цін на лікарські засоби: історико-правовий аналіз / Л. М. Дешко // Медичне право України: проблеми становлення та розвитку : матеріали 1-ї Всеукр. наук.-практ. конф. 19–20 квіт. 2007 р. – Львів, 2007. – С. 120–126.

⁴ Галій Л. В. Наукове обґрунтування та розробка методичних підходів до регулювання цін на лікарські засоби : дис. ... канд. фарм. наук : 15.00.01 / Галій Лариса Віталіївна. – Х., 2004. – С. 21.

⁵ Дешко Л. М. Державне регулювання цін на лікарські засоби: історико-правовий аналіз / Л. М. Дешко // Медичне право України: проблеми становлення та розвитку : матеріали 1-ї Всеукр. наук.-практ. конф. 19–20 квіт. 2007 р. – Львів, 2007. – С. 120–126.

цевтичної продукції до останнього часу не були предметом дослідження вчених. Хоча потреба в комплексному підході до аналізу господарсько-правової політики держави щодо ціноутворення фармацевтичної продукції, її сутності, визначає актуальність як форми її фіксації, так і механізму реалізації.

У той же час важливі теоретико-методичні проблеми господарсько-правового регулювання ціноутворення займають вагоме місце в роботах науковців із господарського права, а саме: О. Вінник, Д. Задахайла, В. Мамутова, О. Подцерковного, В. Устименко, В. Щербини тощо, проте, як уже зазначалося, питання ціноутворення конкретно фармацевтичної продукції залишилося поза увагою цих дослідників.

Так, на думку Л. М. Дешко, встановлення свого часу вільних цін на лікарські засоби сприяло зростанню обсягів вітчизняного виробництва лікарських засобів, появі оригінальних препаратів та економічному розвитку фармацевтичної галузі в цілому, але погіршило ситуацію з доступністю лікарських засобів в Україні¹. При цьому розраховані на той час показники доводили, що для фармацевтичного ринку України характерна стратегія «високих знижок». Фармацевтичні виробники закладали в оптову ціну значний прибуток, враховуючи ризики, у тому числі коливання курсу іноземних валют, що дозволяло реалізовувати свою продукцію окремим покупцям із великими знижками, і це зумовлювало насамперед необґрунтоване обрахування оптових цін фармвиробників, а не «гіпернацінками» роздрібною аптечною мережею, як вважали раніше². Можна також стверджувати, що великі компанії-дистриб'ютори — імпортери фармацевтичної продукції також не залишилися осторонь і з успіхом використовували зазначену стратегію. Більше того, результати моніторингу цін свідчать про поступове зростання цін на імпортні лікарські засоби більше ніж три рази порівняно зі зростанням цін на вітчизняні лікарські засоби³. Можливо саме зазначені результати і сприяли запровадженню більш жорстких нововведень у законодавство щодо ціноутворення фармпродукції.

¹ Дешко Л. М. Державне регулювання цін на лікарські засоби: історико-правовий аналіз / Л. М. Дешко // Медичне право України: проблеми становлення та розвитку : матеріали 1-ї Всеукр. наук.-практ. конф. 19–20 квіт. 2007 р. – Львів, 2007. – С. 120–126.

² Галій Л. В. Наукове обґрунтування та розробка методичних підходів до регулювання цін на лікарські засоби : автореф. дис. ... канд. фарм. наук : спец. : 15.00.01 «Технологія ліків та організація фармацевтичної справи» / Л. В. Галій. – Х., 2004. – 19 с.

³ Там само.

Проаналізуємо законодавство щодо ціноутворення фармацевтичної продукції, зокрема, постанову КМУ від 08.08.2011 р. № 932 «Про удосконалення державного регулювання цін на лікарські засоби і виробі медичного призначення, що закуповуються за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів» із змінами, внесеними постановою КМУ від 11.01.2012 р. № 74, та постанову КМУ від 17.10.2008 р. № 955 «Про заходи щодо стабілізації цін на лікарські засоби і виробі медичного призначення» в контексті ГК, ЦК, законів України «Про ціни та ціноутворення», «Про лікарські засоби», а також Основ законодавства України про охорону здоров'я.

По-перше, розглянемо законодавче обґрунтування зазначених підзаконних актів. Ці документи підготовлені відповідно до ст. 8 Закону України «Про ціни і ціноутворення», в якому наголошено, що державне регулювання цін і тарифів здійснюється шляхом встановлення: державних фіксованих цін (тарифів); граничних рівнів цін (тарифів) або граничних відхилень від державних фіксованих цін і тарифів. Крім того, Урядом України можуть вводитись інші методи державного регулювання цін і тарифів. У даному випадку застосування законодавства про ціни і ціноутворення є цілком доречним згідно зі ст. 192 ГК, в якій задекларовано, що політика ціноутворення, порядок встановлення та застосування цін, повноваження органів державної влади та органів місцевого самоврядування щодо встановлення та регулювання цін, а також контролю за цінами і ціноутворенням визначаються законом про ціни і ціноутворення. При цьому ч. 5 ст. 191 ГК встановлює, що державне регулювання цін здійснюється шляхом встановлення фіксованих державних та комунальних цін, граничних рівнів цін, граничних рівнів торговельних надбавок і постачальницьких винагород, граничних нормативів рентабельності або шляхом запровадження обов'язкового декларування зміни цін.

Тобто вимога запровадження, в окремих випадках, декларування цін, а також встановлення граничних надбавок цілком відповідає вимогам чинного законодавства.

По-друге, встановимо перелік фармацевтичної продукції, що підпадає під дію цього підзаконного акта. Необхідно відзначити, що цей перелік є вичерпним і конкретним. Проте цей перелік та порядок його застосування, особливо в частині декларування цін, все ж таки залежить від суб'єктного складу фармацевтичного ринку.

У цьому контексті, по-третє, і розглянемо учасників фармацевтичного ринку, яких безпосередньо стосуються зазначені урядові акти.

Необхідно відзначити, що права та обов'язки учасників фармацевтичного ринку, зокрема, тих, що безпосередньо реалізують фармпродукцію, залежать від конкретного переліку цієї продукції.

Так, якщо питання стоїть щодо встановлення граничних постачальницько-збутових надбавок для лікарських засобів і виробів медичного призначення, які внесені до Національного переліку, то зазначена вимога є обов'язковою для всіх учасників ринку незалежно від форми власності та порядку фінансування. Тобто суб'єкти фармацевтичного ринку в даному випадку є зобов'язаними особами, в частині реалізації продукції, яка є конкретно визначеною. Це особливо важливо в контексті застосування адміністративно-господарських санкцій, у частині анулювання ліцензії за перевищення ціни, на конкретно визначений аптечний асортимент.

Якщо питання виникає щодо фармпродукції, яка підлягає державній реєстрації, то суб'єкти фармацевтичного ринку (виробники, постачальники), які мають бажання та зацікавлені в наступній реалізації цієї продукції безпосередньо закладам охорони здоров'я, що фінансуються повністю чи частково з державного бюджету, або якщо ці заклади є платниками при придбанні цієї продукції третіми особами, то вони повинні задекларувати зазначену фармпродукцію. При відсутності такого бажання щодо реалізації продукції конкретним платникам ця вимога не є обов'язковою.

Тобто у даному випадку виникають суб'єкти фармацевтичного ринку, які при визначених умовах добровільно покладають на себе додаткові обов'язки, з придбанням наступних прав щодо можливості реалізації конкретної фармацевтичної продукції, де платниками є заклади охорони здоров'я, що повністю або частково фінансуються з державного бюджету.

У такому разі постає запитання: як діяти суб'єктам фармацевтичного ринку, роздрібним аптечним закладам, які не мають наміру реалізовувати свою продукцію закладам охорони здоров'я, що фінансуються з бюджету і не декларують ціну на конкретно визначену фармацевтичну продукцію?

Перш за все ми погоджуємося з твердженням практикуючих правознавців, які вважають, що відсутні будь-які правові підстави, щоб вимагати реєстрації цін на лікарські засоби та вироби медичного призна-

чення¹, крім спеціально передбаченого випадку, пов'язаного з волевиявленням суб'єкта фармринку.

А як же бути аптечним закладам безпосередньо роздрібною ланкою, до яких, наприклад, із рецептом звернувся пацієнт?

Усе дуже просто: якщо лікар виписав рецепт на продукцію, ціна на яку підлягає реєстрації і повинна бути внесена до спеціального переліку, проте не зареєстрована належним чином, у випадку, навіть якщо платником є заклад охорони здоров'я, що фінансується з бюджету, то аптечний заклад все одно зобов'язаний відпустити товар пацієнту, згідно з ч. 4 ст. 633 ЦК, в якому проголошено, що підприємець не має права відмовитися від укладення публічного договору за наявності у нього можливостей надання споживачеві відповідних товарів (робіт, послуг). У разі необґрунтованої відмови підприємця від укладення публічного договору він має відшкодувати збитки, завдані споживачеві такою відмовою. Нагадаємо, що публічним (ч. 1 ст. 633 ЦК) є договір, в якому одна сторона — підприємець взяла на себе обов'язок здійснювати продаж товарів, виконання робіт або надання послуг кожному, хто до неї звернеться (роздрібна торгівля, перевезення транспортом загального користування, послуги зв'язку, медичне, готельне, банківське обслуговування тощо). Більше того, відповідно до ст. 54 Основ законодавства України про охорону здоров'я, заклади охорони здоров'я, які мають право на це відповідно до закону, можуть відпускати лише такі лікарські засоби та імунобіологічні препарати, які дозволені для застосування центральним органом виконавчої влади у сфері охорони здоров'я. При цьому ст. 20 Закону України «Про лікарські засоби» чітко встановлює, що на території України можуть реалізовуватись зареєстровані лікарські засоби, за наявності сертифіката якості, що видається виробником. Про будь-які інші обмеження, у тому числі пов'язані з реєстрацією цін, мова не йде.

Крім того, частини 3 та 4 ст. 21 цього Закону встановлюють: «Реалізація (відпуск) громадянам лікарських засобів за рецептом лікаря здійснюється у порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади у галузі охорони здоров'я. Правила приписування лікарських засобів, а також перелік лікарських засобів, які можуть реалізо-

¹ Костін І. Правовий Альянс: не існує правових підстав для того, щоб вимагати реєстрації цін на лікарські засоби та вироби медичного призначення [Електронний ресурс] / І. Костін // Щотижневик АПТЕКА. – 2012. – 13 квіт. – Режим доступу: <http://www.apteka.ua/article/137627>.

уватись без рецептів лікарів, затверджуються центральним органом виконавчої влади у галузі охорони здоров'я».

У цьому контексті виникає запитання: чи прописаний центральним органом виконавчої влади у галузі охорони здоров'я порядок виписування рецептів на фармпродукцію, ціни на яку не внесені до державного реєстру? Хоча за змістом постанови КМУ від 08.08.2011 р. № 932, у випадках, коли платником виступає заклад охорони здоров'я, що фінансується з бюджету, такий порядок повинен бути обов'язково.

Також необхідно пам'ятати, навіть якщо заклад охорони здоров'я, що фінансується з бюджету, прийняв рішення щодо закупівлі товару, ціна на який належним чином не зареєстрована, все одно аптечний заклад повинен виконати свої договірні зобов'язання. При цьому вимога щодо заборони стосується лише суб'єкта, що є платником відповідної фармпродукції, а не того суб'єкта, що її відпускає.

Схожа ситуація виникає у разі, якщо пацієнт звернувся до аптечного закладу із рецептом щодо отримання фармацевтичної продукції, ціна на яку належним чином не зареєстрована, проте платником виступає не заклад охорони здоров'я, а інша організація, що все одно фінансується з бюджету. В такому випадку необхідно звернути увагу на те, що у вищезазначених підзаконних актах взагалі не встановлена заборона щодо закупівлі фармпродукції, або іншим чином виступати платником на користь третіх осіб тим організаціям, що фінансуються з бюджету, проте які не є закладами охорони здоров'я, зокрема, установам соціального захисту, надзвичайних ситуацій, місць виконання покарань, навчальних закладів тощо.

Тобто у таких випадках аптечний заклад також на підставі договірних зобов'язань, або в силу ч. 4 ст. 633 ЦК зобов'язаний відпустити замовлений товар.

У процесі використання вищезазначених актів може виникнути також запитання: як повинен діяти аптечний заклад, у якого є товар, ціна на який підлягає державній реєстрації, а в цьому закладі він є за ціною, що перевищує задекларовану?

У цьому випадку, зрозуміло, ніхто не буде та не має права відпустити товар за ціною, що є вище зареєстрованої. Більше того, аптечний заклад при наявності такого товару повинен його відпустити за ціною, що не перевищує зареєстровану.

Головна умова, що ціна на цей товар дійсно підлягає державній реєстрації. І при цьому не має значення, чи є платником за цей товар

саме заклад охорони здоров'я, що фінансується з бюджету, чи будь-яка інша організація, що фінансується з бюджету.

Проте у подальшому аптечні заклади, відповідно до ч. 6 ст. 191 ГК, в якій задекларовано, що «органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування при встановленні фіксованих цін, застосування яких унеможливилює одержання прибутку суб'єктами підприємництва», зобов'язані звернутися до спеціально уповноважених органів, зокрема КМУ, місцевих державних адміністрацій тощо з питанням щодо надання дотацій.

Отже, у цілому, якщо не брати до уваги способи забезпечення виконання вищезазначених підзаконних актів, то в цілому необхідно відмітити їх прогресивний характер. А якщо ще раз згадати точку зору фахівців — організаторів фармацевтичної справи, викладену ще у 2003 р.¹, то виникає запитання: а що на сьогодні не виконано із раніше запропонованого в частині регулювання ціноутворення фармпродукції?

Так, на той час було запропоновано для забезпечення обґрунтованості та прозорості формування системи цін на основні лікарські засоби: 1) запровадити реєстрацію оптових цін на основні лікарські засоби вітчизняного та зарубіжного виробництва у Державному реєстрі цін та здійснювати його періодичне офіційне видання; 2) регулярно проводити аналіз зареєстрованих цін із метою оцінки їх відповідності реальним витратам на виробництво в Україні, а також відповідності цін, установлених зарубіжними виробниками, світовим цінам; 3) визначати механізми включення до собівартості нових лікарських засобів витрат на наукові дослідження та розроблення; 4) встановити граничний рівень оптових та роздрібних надбавок з урахуванням місцевих реальних витрат на оптову та роздрібну реалізацію лікарських засобів; 5) доопрацювати питання, пов'язані з визначенням поняття «оптова ціна виробника» та обґрунтування граничного рівня торговельної надбавки; 6) створити систему моніторингу цін на основні лікарські засоби з метою здійснення контролю за динамікою і варіюванням цін на території України та визначення показників доступності цієї групи ліків. При цьому моніторинг цін на основні лікарські засоби повинен включати: аналіз структури базових цін вітчизняних виробників і митної вартості продукції зарубіжних фармацевтичних виробників; визначення варіювання світових та українських цін; аналіз динаміки та ре-

¹ Соболевський В. П. Ціноутворення лікарських засобів в Україні / В. П. Соболевський, В. М. Москаленко // Щотижневик АПТЕКА. – 2003. – № 381(10). – С. 12.

гіонального варіювання відпускних цін оптових компаній; контроль розрахунку торговельних надбавок фармацевтичними дистриб'юторськими компаніями; аналіз динаміки та регіонального варіювання роздрібних цін; визначення показників доступності основних лікарських засобів в Україні¹.

Як ми бачимо, більшість пропозицій на сьогодні у тій або іншій формі виконано. А що ж викликає зауваження в учасників фармацевтичного ринку?

Перш за все форма запровадження в цілому позитивних ініціатив, які при їх ретельному дослідженні можуть перешкоджати запровадженню економічної і фізичної доступності фармацевтичної продукції для держави та цінової і фізичної доступності безпосередньо для пацієнтів.

Так, у повідомленні Комісії ЄС «Про відповідність заходів, що приймаються державами ЄС по контролю за цінами та відшкодуванням витрат на лікарські препарати, статті 30 Договору про ЄС» звертається увага, що не відповідають вимогам ст. 30 Договору про ЄС заходи, які: 1) встановлюють тільки для імпортованих лікарських препаратів мінімальну або максимальну ціну, нижче або вище якої імпорт забороняється, обмежується або супроводжується умовами, які перешкоджають імпорту; 2) встановлюють менш вигідні ціни на імпортовані лікарські препарати у порівнянні з лікарськими препаратами місцевого виробництва; 3) перешкоджають будь-якому підвищенню цін на імпортні лікарські препарати, обумовлені додатковими затратами, пов'язані з витратами на імпортування; 4) фіксують ціни на лікарські препарати, базуючись тільки на собівартості або якості лікарського препарату місцевого виробника, на такому рівні, який створює перешкоди для імпорту².

Представникам органів державної виконавчої влади при здійсненні контролю за ціноутворенням фармацевтичної продукції одразу необхідно звернути увагу на два останніх пункти, дотримання яких, у випадку встановлення адміністративних заходів, у частині запровадження референтних цін або необхідності їх реєстрації може бути під питанням. Але при цьому їх опонентам, іншим учасникам фармацев-

¹ Соболевський В. П. Ціноутворення лікарських засобів в Україні / В. П. Соболевський, В. М. Москаленко // Щотижневик АПТЕКА. – 2003. – №3 81(10). – С. 12.

² Лицензирование в Европейском Союзе: фармацевтический сектор / ред.-сост. В. А. Усенко, А. Л. Спасокукоцкий. – Киев : МОРИОН Лтд, 1998. – С. 312.

тичного ринку необхідно дотримуватися точки зору відповідної комісії ЄС, викладеної в цьому ж повідомленні, а саме: основні принципи, яким необхідно слідувати при визначенні цін, — це реалістичність та гласність цін. Тобто кожний лікарський препарат може мати свою ціну, розраховану на підставі реальної вартості, при використанні гласного методу розрахунку.

Одразу необхідно відзначити, що вітчизняні нормотворці пішли іншим шляхом. Так, постановою КМУ від 25.04.2012 р. № 340 «Про реалізацію пілотного проекту щодо запровадження державного регулювання цін на лікарські засоби для лікування осіб із гіпертонічною хворобою» було запроваджено державне регулювання цін на лікарські засоби для відповідної категорії осіб шляхом встановлення граничного рівня оптово-відпускних цін на такі засоби з використанням механізму визначення порівняльних (референтних) цін та відпрацювання механізму часткового відшкодування їх вартості за рахунок коштів державного та місцевого бюджетів. На перший погляд, у зазначеному документі де-юре не створюються особливі умови щодо ціноутворення для вітчизняних лікарських засобів або для імпортованих. Проте, якщо згадати, що за обсягами продажу у натуральному вираженні (в упаковках) лікарські засоби вітчизняного виробництва становлять 69 %, а іноземного — 31 %¹. І безумовно, якщо до вітчизняних ліків, як найбільш конкурентоздатних в економічному сенсі, не буде застосовуватися порівняльна (референтна) ціна, а будуть враховані «... оптово-відпускні ціни, які склалися в Україні», то фактично на імпортовані лікарські препарати будуть встановлені менш вигідні ціни, і саме імпортовані ліки будуть предметом регулювання за цими постановами. Тобто відбудеться те, на що звертається увага у відповідних договорах ЄС, як на недопустимий факт.

Крім того, на нашу думку, на сьогодні регулювання фармацевтичного ринку повинно відбуватися з урахуванням таких факторів: 1) дефіцит препаратів, не пов'язаний із недостатністю фінансування сфери охорони здоров'я²; 2) фармацевтична промисловість України сьогодні покриває потреби населення в лікарських засобах лише на

¹ Про Рекомендації парламентських слухань на тему: «Про сучасний стан та перспективи розвитку фармацевтичної галузі України» [Електронний ресурс] : постанова Верховної Ради України від 06.10.2011 // Сторінка «Законодавство України» сайту Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.

² США: дефіцит лекарственных средств в цифрах // Щотижневик АПТЕКА. – 2012. – № 20 (841). – С. 12.

40 %¹; 3) заява ВООЗ, про те, що: «...для лікування всіх хвороб достатньо 200 медикаментів», а 10 тис. ліків, що знаходяться в кожній країні ЄС, можна порівняти з атомною бомбою, що використовують для боротьби з мухою²; 4) у більшості галузей конкуренція сприяє росту ефективності, поліпшенню якості, а у сфері охорони здоров'я це правило не спрацьовує, тобто збільшення витрат не тягне за собою поліпшення якості³; 5) у структурі ринку лікарських засобів зі спирною ефективністю близько 25 % всього обсягу ринку та 59 % лікарських засобів можна виділити як нераціональні або такі, що мають невелику користь⁴.

Отже, господарсько-правова політика держави щодо ціноутворення фармацевтичної продукції повинна бути адаптована до українських реалій та вищенаведених факторів, з метою уникнення дефіциту фармпродукції, недопущення підвищення цін на фармпродукцію вітчизняних товаровиробників та забезпечення виробництва перш за все ефективних лікарських засобів.

Пашков В. Хозяйственно-правовая политика государства относительно ценообразования фармацевтической продукции

В статье исследуются проблемы ценообразования фармацевтической продукции, внедрения референтного (сравнительного) ценообразования на этот вид продукции, порядка ее регистрации и последующего возмещения затрат аптечным учреждениям, отпускающим продукцию другим учреждениям и непосредственно пациентам.

Ключевые слова: референтное (сравнительное) ценообразование фармацевтической продукции, регистрация цен на лекарственные средства и товары медицинского назначения, возмещение затрат.

¹ Козирева О. В. Соціально-економічна спрямованість інноваційного розвитку підприємства : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.06.01 «Демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика» / О. В. Козирева. – 2005. – С. 21.

² Луи Броуэр. Фармацевтическая и продовольственная мафия. Последствия ее деятельности: дискредитация аллопатической медицины и серьезные проблемы состояния здоровья населения Запада / Луи Броуэр ; пер. с фр. Н. Н. Сенченко. – Киев : Изд. дом «Княгиня Ольга», 2002. – С. 74.

³ Портер Майкл. Переосмысление системы здравоохранения. Как создать конкуренцию, основанную на ценности и ориентированную на результат / Портер Майкл. Тайсберг Элизабет Ольмстед. – Киев : Изд-во А. Капусты (подразделение «Агентства «Стандарт»), 2007. – С. 35.

⁴ Полякова Д. Препараты со спорною ефективністю: между «списком Швабе» и ВОЗ / Д. Полякова // Щотижневик АПТЕКА. – 2011. – № 29 (800). – С. 15–16.

Pashkov V. Commercial law policy of the state relatively the price formation of pharmaceutical products.

In the article are researched the problems of pricing of pharmaceutical products, introduction of referent (comparative) pricing for this kind of goods, the way of its registration with subsequent compensation of expense to the pharmacy establishments, that sell the products to the other establishments or directly to patients.

Keywords: referent (comparative) pricing of pharmaceutical products; registration of prices for medicaments and goods of medical use; compensation of expense.